

Savomis temomis

Naujos jėgos VLIKe

Siame TREMTIS numerį pateikiama informacija apie Mažalietuvių Rezistencijos atstovavimo VLIKe teigiamą išsprendimą. Dėl mažalietuvių atstovavimo VLIKe pasuktiniais tremties metais lietuviškoje spaudoje buvo daug rašyta. Buvo momentų, kada pačiame VLIKe, neprieš šio klausimo vieningos pažūros, kaito nuotaikos. Gi spaudoje mažalietuvių atstovavimo klausimas nuolat buvo judinamas. Tik dalis spaudos šį reikalą vertino kritiškai, ieškodama įvairių pateisinimų bei pasiteisinimų dėl mažalietuvių atstovavimo vyriausiam laisvinimo veiksnio nebuvimo.

Galiausiai mažalietuvių rezistencijos atstovavimo klausimas išspręstas teigiamai. Belieka mažalietuviams VLIKan skirti savo atstovą, kuris jungtųsi bendrą darbą.

Šia patia progą neišleistas iš dėmesio platus darbų baras pajūrio Lietuvos klausimais. Šioje srityje būtina jau dabar atlikti visą eilę paruošiamųjų darbų, tiek surenkant dokumentinę medžiagą, liečiančią vakarinę Lietuvos sričių praeitį, tiek ryškiant lietuviškos likiminius klausimus pasuktiniais šimtmečių raidoje, iškeliant tuos metodus, kuriais lietuvių plėtimą buvo slopinama.

Paskutiniiais metais VLIKo Vykdomojo Taryboje buvo, susitarus su Mažosios Lietuvos Taryba, įsteigta šiam klausimui gvil-denti atitinkama tarnyba. Tačiau apie jos darbus lietuviškai visuomenė iki šiol nieko nežino. Neteko ir pačiame VLIKe patirti, kad kas konkrečiai šia linkme būtų padaryta minėtajai žinybai pradėjus veikti. Šioks taip svarbus klausimo atidėliojimas vargu bau galės būti pateisinamas. Jei ir toliau paliks ta pati padėtis — gali ateiti metas, kada bus per vėlu imtis vieno ar kito darbo.

Tas pats pasakytina ir rytinių Lietuvos sričių klausimu. Ir čia būtina nedelsiant suburti ir laiku pasiruoti. VLIKas šių darbų negali atlikti. Taisi uždavinys Vykdomojo Taryboje esančių atitinkamų tarnybų. VLIKas tegalėtų pagaudyti, kad šia linkme darbai nebūtų ir tolimesnė atėčiai atidėliojami, kaip kad buvo atidėliojami paskutiniiais metais.

Lietuvos Laisvinimo Tarka

VLIKo posėdžiuose apsparsčius, Vykdomojos Tarybos Užsienio Reikalų Valdytojas kreipiasi į įvairiose šalyse gyvenančių lietuvišką visuomenę Lietuvos Laisvinimo Tarkos reikalu. Tame kreipimesi nurodyti šis Lietuvos Laisvinimo Tarkos uždaviniai:

„VLIKas, siekdamas pagilinti laisvojo pasaulio lietuvių dalyvavimą Lietuvos laisvinimo darbe ir pagelbėti visiems lietuviams darniai ir veikliai įsijungti į didžiąją kovą dėl Lietuvos politinės laisvės, skelbia Lietuvos Laisvinimo Tarką ir kviečia dėtis į ją visus tautiečius. Šiam tikslui kiekviena krašte kviečiama imtis iniciatyvos sudaryti aktyvius organus, kurie kalbėtų lietuvių vardu ir atliktų visa, kas Lietuvos laisvinimui reikalinga.

Laisvojo pasaulio lietuvių kviečiami visur statyti reikalavimus, kad Lietuvoje būtų paleisti iš kalėjimų visi, kas yra suimtas dėl savo įsitikinimų ar už patriotinę veiklą, ir kad niekas nebūtų persekiojamas dėl savo politinės praeities nepriklausomybės metu, kol Lietuva dar nebuvo Sovietų okupuota. Toliau tur būti reikalaujama, jog būtų grąžinta kultūrinė laisvė visu pilnumu, visiškai atsispauduiant nuo partinės generalinės linijos. Rusifikacija visomis formomis turi būti sustabdyta. Priegaudinioji karta turi turėti galimumą auklėti objektyviai informuojama apie laisvojo pasaulio sąvartą. Turi būti sustabdytas Lietuvoje tikinčiųjų persekiojimas ir visiems grąžinta laisvė viešai išpažinti savo religiją, turėti religines institucijas ir įstaigas, atleidžiant jas nuo dabar praktikuojamų nepakeliamų mokesčių. Sugriauta socialinė ir ekonominė santvarka turi būti atstatyta, grąžinant verslo ir darbo laisvę. Ypač turi būti panaikintas kolūkių brukimas ir varu į juos varymas visų žemę dirbančiųjų. Turi būti duota laisvė steigti įvairiais draugijomis ir laisvai profesijai organizuotis. Visoms politinėms partijoms turi būti suteikta laisvė rinktis, organizuoti visuomenę ir kritikuoti valdžios veiksmus.

Sovietų organai visoj jų teritorijai turi viešai paskelbti, kad visi deportuoti gali laisvai grįžti į savo tėvynę ir kad valstybė renniai garantuoja jiems ir jų šeimoms grįžimo priemonės. Turi būti leista laisvai, ne-

Tremties gyvenimo vaizdai Vokietijoje

TREMTIS jau kuris laikas taušojo minti aplankyti eilę Vokietijoje tebeveikiančių stovyklų, kad būtų galima susidaryti bent apytikrį jose gyvenimo vaizdą. Tačiau laikas vis neleidžia tautai padaryti. Galiausiai pasitaikė proga aplankyti eilę stovyklų ir iš arčiau susipažinti su jose įkurdintųjų gyvenimo sąlygomis, jų lūkesčiais, vilnimis ir apsvylimais. Tiesa, toli gražu ne visos stovyklos kalbamos kelionės metu buvo aplankytos — pačios didžiosios, esančios Bavarijoje. Tačiau ir į jas pažvelgus jau galima susidaryti vaizdą apie sąlygų skirtingumą stovyklinio gyvenimo užkerčiuose. Šitai kelionei organizacinio darbo ėmė Laisvosios Spaudos Laikraštinių Sąjunga, remiama amerikiečių spaudos agentūros USIS. Pati kelionė, kurioje dalyvavo 19 užsieniečių laikraščių atstovai, truko tris dienas (gegužės 19–21) ir aplankytos šios stovyklos bei užsieniečių tremtinių kolonijos: Ingolstade, Nürnbergo stovykla „Valka“, Regensburgo butų kolonijoj (kur-dinti užsieniečiai, Passau kolonijoj, Lands-huto stovykla ir Müncheno pakrašty (Lud-wigsfelde) įkurdinti užsieniečių kolonijoj.

Prieš darant aplankytų stovyklų bei kolonijų apybraižą, iš anksto pažymėtina, jog nors Vokietijoje palikusiai užsieniečiai visur gana beveik tą pačią pašalpą (nėskaitant kelių markių skirtingo žūrintį miestų didu-mo — prie didesnių miestų įkurdintieji užsieniečiai gauna truputį didesnes pašal-pas), tačiau pačios gyvenimo sąlygos, toli gražu ne visur vienodos. Yra vietovių, kuriose įkurdintieji užsieniečiai bent turi sąlygas gyventi pakankamai žmoniškoje atmosferoje, tačiau taip pat nestingia vietovių, kur tokių sąlygų ypač pasigendama. Žvilgtelkime į laikraštinių aplankytas stovyklas bei kolonijas.

Karo aukos tautos vardo kareivinėse.

Pirmiausia užsieniečiai laikraštiniškai supažindinami su Ingolstade vadinamos Tautos Kareivinėse įkurdintų užsieniečių būtimi. Šiose kareivinėse, kurioms duotas šaukus „Tautos kareivinių“ vardas, kada buvo apmokomi trečiojo Reicho kariai, kai pokariniais metais jose buvo įsteigta UNRRos, vėliau IRO stovykla užsieniečiams. Pasibaigus IRO veiklai kalbamoji stovykla su visais joje palikusiais gyventojais perduota vokiečių administracijai ir nuo to laiko ši stovykla vadinama valdžios stovykla, t. y. Regierunos-Lager. Šiuo metu Ingolstade „Tautos Kareivinių“ stovykloje tebegyvena 1420 užsieniečių. Vyrąja len- kai ir ukrainiečiai, lietuvių kalbamoje stovykloje tėra 11, kaimynų latvių 68. Iš viso šioje stovykloje gyvena 28 tautybių tremtinių bei pabėgėlių. Tai tikras tautybių Babilonas.

Sąlygos patalpų požūrius Ingolstade „Tautos Kareivinių“ stovykloje daugiau negu blogos. Nepaprasta spūstis. Nemaža dalis šioje stovykloje įkurdintųjų užsieniečių priversti dalintis skurdžia kerte kaip kad pirmaisiais stovyklinio gyvenimo me-

tais, esant dideliui skaičiui pabėgėlių. Dažnas atvejis kalbamoje stovykloje aptikti vienoje patalpoje įkurdintas tris, keturias šeimas, kurios, palomis pasidariusios at-tvaras, metal iš metų laukia, kada galės būti įkurdintos geresnėse patalpose. Stovyklos gyventojų nuotaikos stėgios, nestin-ga kai kurių tautybių tarpe neramaus ele-mento.

Kitos nuotaikos Ingolstade butų kolonijoj.

Tame pačiame Ingolstade yra užsieniečių kolonijoj, įkurdintų naujuose butuose. Čia jau vyrąja visai skirtingos nuotaikos, palyginus su nuotaikomis tų užsieniečių, kurie įkurdinti to paties miesto „Tautos Kareivinių“ stovykloje. Butų kolonijoj įkur-dintieji jau skaitomi atbaigę stovyklinį gyvenimą. Čia kiekviena šeima turi atskirą butą, ramesnė ir tvarkingesnė kerte. Vieni butuose įkurdintieji gana jaukiai susitvar-ke, kiti tenkinasi pačiais būtiniausiais apy-vojos reikmenimis. Ingolstade butų kolonijoj įkurdinti 1326 užsieniečiai. Taip pat vyrąja lenkai ir ukrainiečiai, lietuvių tėra 24. Apie 40% butų kolonijoj įkurdintų užsieniečių dirba. Vieni turi nuolatinį dar-bą, kiti verčiasi pripuolamais darbais.

Būdingas skirtumas tarp tame pačiame Ingolstade esančios stovyklos („Tautos Kareivinės“) ir butų kolonijoj įkurdintų užsieniečių. Butų kolonijoj ramesnės elemen-tas, daugiau norinčių gauti darbo, kai tuo tarpu stovykloje esančių tarpe nemaža su-tiksi sąmoningai darbu vangiančių.

Amatų mokykla, nepakankamai užsieniečių vertinama.

Ingolstade veikia amatų mokykla, pa-ruošianti darbininkus specialistus. Savo laiku kalbamoji mokykla buvo IRO įsteigta specialiai tremtiniais užsieniečiams, kad jie prieš išemigruodami galėtų įgyti vieną ar kitą specialybę. Per kalbamą mokyklą nemaža perėjo įvairių tautybių užsieniečių. Kai IRO baigė savo veiklą, kalbamą mo-kyklą perdavė vokiečiams su sąlyga, kad atitinkamas procentas užsieniečių galėtų joje mokytis įvairių amatų. Mokykloje veikia še skyriai: metalo apdirbėjų, šveisu-tojų, radio mechanikos, šoferių, elektro mechanikų, stalių, siuvėjų, braižytojų, mašinarčių. Mokslas trunka specialiamė skyriuje (užsieniečiams) pusę metų. Šiuo metu kalbamą mokyklą telanko 73 užsieniečiai jaunuoliai, gi vokiečių per 300. Besimoką kalbamtoje mokykloje gana maista ir gyvena bendrabutyje. Kelionė mokyklon ir į ją baigus, ir gyvenvietę apmokama. Atsi-žvelgiant į mažą skaičių Ingolstade amatų mokykloje besimokančių užsieniečių prašos išvada, jog tremtiniai nepakankamai įvertina darbu pasiruošimo reikala. Neuz-mirština, kad vieną ar kitą specialybę įgiję kiekvienas atveju galės šiek tiek daugiau uždirbti, negu darbininkas juodadar-bis.

Iš Ingolstado laikraštiniškai vyksta į Nürnbergą, kurio pakraštyje priglaudusi

stovykla „Valka“. Tai pati didžiausia stovykla amerikiečių zonoje Vokietijoje. Šiuo metu „Valkos“ stovykloje apgyvendinta 3200 trisdešimt šešių (36) tautybių užsieniečių. Barakėliai užima didžiulį plotą. Čia kada, Trečiojo Reicho laikais, buvo pastatyti še barakėliai į partijos suvažiavimus suvykusiems nacionalistų partijos nariams Pernakioje barakėliuose suvažiavimų dalyviai kolonoms žyguodavo į Nürnbergą, kur buvo pastatyti didžiuliai rūmai suvažiavimams. Šie rūmai pačių pirmųjų bombardavimų pasekoje buvo sugriauti.

Pokariniais metais kalbamuose barakuose buvo įkurdinti užsieniečiai tremtiniai Pirmiausia čia vyrąja latviai ir estai. Atžymėti draugiškiems santykiams laisvės metais savo tėvynės kalbamos stovyklos gyventojai jau davė „Valkos“ vardą, t. y. vietovės, siejančios Latviją su Estija. Vykstan-tant stovyklų kilojimui, o ypač prasidėjus emigracijos bangai pirmieji „Valkos“ stovyklos gyventojai žymia dalimi išemigruvo. Užiešdami vietą negalintiems išemigruoti bei naujai atvykstantiems pabėgėliams. Šiuo metu „Valkos“ stovykloje vyrąja čekų, lenkų ir ukrainiečių tautybių tremtinių. Lietuvių tėra 17 asmenų. Latvių 95, estų 28 asmenų. Po keleto asmenų čia su-tiksi retai kitose stovyklose pasitaikančių tautybių asmenų, kaip suomių, graikų, arabų, italų ir kt. tautybių.

Didžiama „Valkos“ stovykloje įkurdintųjų gauna socialiamo paramą, kuri viengungli per mėnesį siekia 65 DM. Nežymi dalis stovyklos gyventojų gauna bedarbio paramą. „Valkos“ stovyklos gyventojų didžiama sudaro vyrų. Čia jų esama 2000, gi moterų 600, taip pat 600 vaikų ligi 18 metų amžiaus.

„Valkos“ stovyklos išlaikymui kiekvieną dieną išleidžiama 10 000 DM. Stovyklai vadovauja iš rytų Vokietijos pasitraukęs R. Krödel.

Reikia pažymėti, jog vykstantiems su-pažinti su „Valkos“ stovykla laikraštini-kams buvo įvairiomis progomis tekę ne-maža vokiečių spaudoje skaityti gana nei-giamų informacijų apie stovykloje esančių asocialių elementą, apie pasitaikančius „Val-ko“ stovyklos gyventojų apsilėkimus su įstatymais, apie įvykstančias gana dažnas riaušes gerimo pasekoje. Tačiau aplaukus stovyklą gavosi kiek skirtingas išpūdis, t. y. teigiamesnis, negu kad vietos vokiečių spau-dose stovykla nuolat garsinama. Ta pripa-žino tiek stovyklos vadovybė, tiek užsieniečių pabėgėlių reikalus tvarkantieji Bavari-jos vyriausybės atstovai. Jie sutiko su fak-tu, jog sensacija gaudanti spauda daugiau iškėlė „Valkos“ stovyklos neigiamas puses, vietos gyventojuose apie stovyklą sudary-dama neigiamą vaizdą. Yra tiesa, kad kal-bamoje stovykloje paskutiniiais metais gal dažniau pasitaikę prasilenkimų su usta-tyta tvarka, negu kad kitose stovyklose, tačiau taip pat būtinas skaudžius išgyveni-

(Nukeita | 2 pusl.)

VEIKLA

* Mažalietuvių rezistencijos atstovavi-mas VLIKe. Balandžio mėnesį įvyksiuame VLIKo posėdyje Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos atstovų pasiūlymu darbotvarkėn buvo įtrauktas mažalietuvių atstovavimo VLIKe klausimas, tačiau jis, kaip ir eilė ki-tų klausimų, tuose posėdžiuose nebuvo svarstytas ir nukeltas sekantį posėdin. Ge-gužės 4–5 dienomis įvyksiuame VLIKo po-sėdyje, be kitų klausimų, buvo svarstomas ir Mažalietuvių Rezistencijos atstovavimo klausimas VLIKe. Pirmiausia šis klausimas buvo aptartas grupių pasitarime, o vėliau perkeltas VLIKo posėdin ir išspręstas tei-giamai. Belieka mažalietuviams VLIKan skirti savo atstovą.

* LVS atstovavimas. Tame pačiame VLIKo posėdyje (gegužės 4–5 d.), susipažinus su Lietuvių Vienybės Sąjūdžio centro val-dybos pateiktu raštu, kurioje atsirobojama nuo L. Prapuolenio veiksmų jam su frontin-kiniais pasitraukiant iš VLIKo, buvo su-tarta dėl LVS atstovavimo VLIKe. LVS naujuoju atstovu pristatė Dr. Litterakį.

* VLIKas nuosavybės klausimu. Gegu-žės 4–5 d. įvyksiuame VLIKo posėdžiui Vykdomoji Taryba pateikė jos priimtą re-zioliuciją nuosavybės taisyklių Lietuvoje klau-simui. VLIKas, susipažinęs su rezoliucija ir inėšs kai kurių papildymų priėmė tokį nu-tarimą: „Žemės valdymo klausimu VLIKas laikosi Lietuvos Konstitucijos nustatytą pri-vačios nuosavybės dėsno, palikdamas Val-stybei teisę nuosavybės klausimus reguliuoti. Išlaisvinus Lietuvos Seimas žemės klau-simą sutvarko savo priimtuojai įstatymu. Visus okupantų išleistas „įstatymus“ VLIKas laiko niekiniais“.

* Delegacija Tautos Konferencijai. Lie-tuvos Įgaliotas ministras Vasingtone, Po-vilas Zadeikis, kelia mintį dėl reikalo jau dabar svarstyti klausimą sudaryti Lietuvų Delegaciją Tautos Konferencijai. Min. Za-deikis mano, jog toks iš anksto pasiruoši-mas būtinas, kad, atėjus laikui, nebūtume tuščiomis rankomis.

* Baltijos politikų kongreso reikalai. Buv. Estijos užsienio reikalų min. Selteris, šiuo metu prie Bonnos vyriausybės atstovaujan-s estų reikalus, kreipėsi į VLIKą ir latvių va-dovaujančius veiksmus dėl reikalo susaukti Baltijos valstybių politikų ir visuomenin-kių kongresą, kuriame turėtų būti aptarti bendros akcijos klausimai.

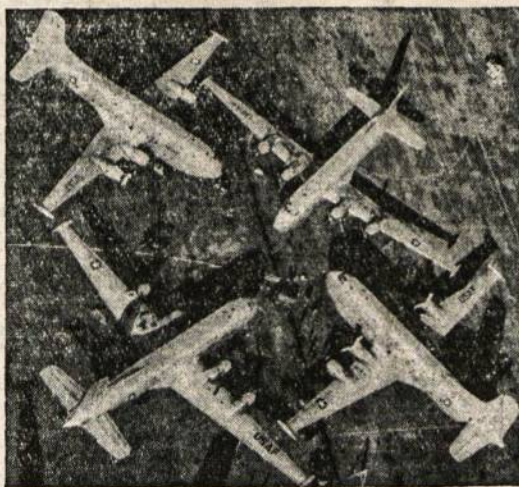
Prezidento Eisenhowerio padėka lietuviams teisininkams Vokietijoje

Lietuvių tremtinių teisininkų gyveną Vakarų Vokietijoje, Eisenhoweriui perėmus JAV prezidento pareigas buvo paslūtę sveikinimus ir linkėjimus. Balandžio pa-baigoje JAV prezidentas Eisenhoweris per Amerikos Generalinį Konsulą Münchene lietuviams atsiuntė padėką už jų sveiki-nimą.

Tebekalbama laikos temomis

Korėjoje karas nesibaigia, nežūrint įva-rių šalių politikų dedamų pastangų pasiek-ti ginklų pailaubų. Pirmasis žingsnis tautos linkme atrodė bus pasiektas sutarus pasi-keisti karo belaisvius. Bet greit amerikie-čiai gavo įsitikinti, jog sovietų direktyvomis korėjiečiai komunistai savo pažadų netenė-jo ir tik dailį sukeistų korėjiečių ir amerikie-čių karių iškėltė. Paleistųjų amerikiečių ka-rių liudijimais daugybė jų likimo drangų patiko ligoninėse. Toliau paleistieji pateikia faktų apie masinius amerikiečių karių, pa-tekusių komunistų nelaisvėn, žudymus. Ko-voms Korėjoje nerimstant, o Tolinuose Ry-tuose komunistų akcijai vis daugiau pie-žiantis, JAV karo vadovybė oro tiltan įjungė moderniausius transporto lėktuvus C-124 „Globemaster“, kurie tarp Japonijos ir Ko-rėjos karo lauko palaiko nuolatinį susisie-kimą, tiekdamai karo medžiagas ir naujus kovos dalinius (žūr. iliustraciją kairėje).

Politikali tautos temomis ir toliau kalba. JAV prezidentas Eisenhoweris į pavasari-pasakytoje kalboje pareiškė, jog su sovie-tais tautos klausimais tik tuomet bus galima kalbėtis, kai jie savo darbus įrodys siekį taikos ir sutiks pasitraukti iš užimtų krās-tų. Į tai atsakydamas Maskva „Prawdos“ skiltyje pareiškė, jog Kremlius niekad nepa-sitrauks iš tų krās-tų, kuriuos sunkiomis ko-vomis užėmė. Po to Anglijos ministras pirm. Churchillis iškėlė mintį dėl reikalo susitikti Amerikos, Anglijos ir Sovietų va-dovaujantiems asmenims. „Tik ne pavergti valstybių kalna turėtų vykti panašios konferencijos“ — pareiškė Tito ir eilė kitų šalių politikų. Gi JAV prezidentas ir toliau savo pareiškimuose tvirtina, jog tautos susitikimas su Maskvos valdovais, kol jie savo politikoje nepadarys konkretus posūkiu tautos linkme.

USIS iliustracija.

turėtų sutartinai paruošti lietuviškijs veiksniai (VLIKas, Lietuvos Diplomati-jos Atstovai, ALT), gi parąš surinkimo akciją turėtų atlikti kaip tik numatomoji organi-zuoti Lietuvos Laisvinimo Tarką.

Kiekvieno atveju Lietuvos Laisvinimo Tarka tik tada galės save pateisinti, jei ne-bus ribojamas atitinkamų vietųjų įsteigi-torų faktai, o einama pozityviai suprantam-tai Lietuvos laisvinimo darbo baruose.

Tremties gyvenimo vaizdai Vokietijoje

(Atkelta iš 1 pusl.)

mus per pastaruosius arti 15 metų patyrusių žmonių supratimas. Ne vienas jų, metai iš metų mitymami neišsipildomais viltimais, galiausiai nustojo jėgų tiek tikėti, tiek išlaikyti normalaus gyvenimo vagoje. Be kita ko, jau kuris laikas „Valkos“ stovyklon kaip tik paremtas iš kitų stovyklų neramesnis elementas.

Nepaprastai kuklios emigracinės galimybės „Valkos“ stovykloje, bene vienintelėje, šio metu veikia emigracinis skyrius, dedas pastangų padėti pasirašiusiems išsigrąžinti. Atsižvelgiant į ribotą skaičių valstybių, pas save primančių emigrantų, pastaruoju metu iš „Valkos“ stovyklos išsigrąžinti skaičius labai mažas. Būna mėnesių, kad išsigrąžina tik keli asmenys. Šių metų balandžio mėnesį į įvairias šalis išsigrąžino 60 „Valkos“ stovyklos gyventojų. Šis mėnuo laikomas šiais metais derlingiausiu emigracijos požiūriu.

Dar vis atsiranda naujų pabėgėlių. „Valkos“ stovykloje veikia pereinamosios stovyklos skyrius. Šis skyrius patenka naujai Vokietijon atvykusieji užsieniečiai pabėgėliai. Pažymėtina, kad ir šio metu kas mėnuo tan skyrius patenka keliasdešimt naujų pabėgėlių, prisiveržusių pro geležinę uždangą. Naujų pabėgėlių tarpe dažniausiai pasitaiko pabėgėliai čekų, lenkų kilmės. Būdinga, kad paskutiniai mėnesiai padidėjo pabėgėlių skaičius iš Jugoslavijos. Kalbant apie čekų pabėgėlius, tai šios tautybės pabėgėlių, atbėgančių tiesiog iš Čekoslovakijos, beveik nepasitaiko. Atbėgantieji dažniausiai pasirenka kitus kelius. Tatal kaip tik parodo apie Čekoslovakijos sienos link vakarų hermetišką uždarymą.

Naujiems atbėgėliams užsieniečiams „Valkos“ stovykloje numatoma artimiausiu laiku įrengti atskira pereinamoji stovykla, aptverta vieliomis, kad naujieji atbėgėliai, kol nepatvirtinti jų tapatinimas ir jiems nesuteiktas pabėgėlio statusas, negalėtų laisvai judėti. Šia pačia proga laikraštininkams buvo pareikšta, jog ir tuo atveju, jei kurliam nors naujai atbėgusiems užsieniečiams suteiktas politinio pabėgėlio statusas — ir tokie nebus grąžinami į kilmės kraštą, tie tokie, negavusieji politinio pabėgėlio statuso, neturės teisę emigracijon.

Pavyzdingas vaikų darželis. „Valkos“ stovykloje yra įrengtas gana jaukus vaikų darželis ir pradinė mokykla. Tiek vaikų darželis, tiek pradinė mokykla barakuose, tačiau šių mokyklų ir auklėjimo įstaigų vadaus įrengimui nieko negalima būtų prikišti. Jose nestingia pačių moderniausių mokyklų reikalingų priemonių. Reta stovykla šiandien turi tokius jaukus vaikų darželius, bei mokyklas.

Regensburgo užsieniečių kolonija.

Regensburge pastatyta didžiulė butų kolonija, kurioje įkurdinta per 600 užsieniečių. Lietuvių čia gyvena 8. Šios butų kolonijos pašonėje stūkso žemi barakėliai, kuriuose įkurdinta apie 480 vokiečių, daugiausia grąžintųjų iš Jugoslavijos ir kitų Balkanų kraštų.

Užsieniečių, įkurdintų Regensburgo butų kolonijoje, retas kuris dirba. Ir sąlygu darbai gauti čia stings. Dirbantieji ir gauna bedarbio pašalpą turi nuomą patys susimo-

kėti, gi vadinamieji fūrsergininkai nuo nuomos mokėjimo atpalaiduoti; už juos nuoma, kaip ir kitose kolonijose, moka selpiančioji įstaiga.

Regensburgo kolonijoje veikia Pestaloci metodu vadovaujama mokykla, kurią lanko barakuose gyvenančių vokiečių vaikai ir užsieniečių.

Nerami butų kolonija gražioje vietoje.

Passau miesto pakrašty, vadinamam Kolbruck pastatyta užsieniečiams tremtiniams butų kolonija. Šiuo metu eilė šios kolonijos bloku atiduota vokiečių pabėgėliams, kituose blokuose įkurdinti užsieniečiai, kurių esama 468. Vyriaujančios tautybės lenkai, ukrainiečiai, čekai. Lietuvių įkurdintos dvi šeimos. Dauguma šios kolonijos gyventojų atrinkti iš „Valkos“ ir atkelti Passau. Tai bene viena neramiausių butų kolonijų. Prie nerimo žymia dalimi prisideda čigonai, kurių taip pat įkurdinti ir kurie, dviem gimėnėm tarpusavy nesutariant, kelia nuolatinį nerimą. Ir šiaip šioje kolonijoje pasigenda normaliam gyvenimui būtinos nuotakos. Atsižvelgiant į miesto rajoną, atkel-

tieji viengungiai mėnesiui gauna 48 DM paramos. Kadangi žymiai dalis atkeltųjų iš „Valkos“, kur buvo pašalpos 65 DM, atkeltieji reikią nepasitenkinimo. Gi darbu galimybių Passau beveik jokių nėra, nes pačių vokiečių čia skaitoma per 17 000 bedarbių.

Šiaip jau Passau apylinkė pasižymi gamtos grožiu. Čia teka Dunojus, jin įteka Inn ir Inc, netoliese dunkso Austrijos ir Čekoslovakijos aukštumos. Tačiau klimatinio požiūriu, ypač turinties silpnėjus plaučius, vietovė nėra palanki.

Landshuto kareivinių stovykloje.

Priešpaskutinė laikraštininkams teko aplankyti landshuto kareivinės įkurdintą užsieniečių stovyklą. Joje sutalpinta 914 užsieniečių. Vyriaujančios tautybės: ukrainiečiai, lenkai, lietuviai, kurių didžiulį sudaro viengungiai, tėra 18. Darba turinčių užsieniečių mažuma. Stovykla perplūdyta. Yra kambarių, kuriuose įkurdinta po 14 asmenų. Ilgo stovyklinio gyvenimo žmonės išvarginti, nemaža sutiks jau neturinčių jėgų tikėti į galimą jų padėties pagerėjimą.

Vieni varstė įvairių komisijų duris, dėdami pastangų išsigrąžinti ir galiausiai nustojo tikėti, kad galėtų kada nors išsigrąžinti. Kiti buvo išsigrąžinę ir vėl grįžo Vokietijon, apsiėmę emigracija. Grįžusių tarpe teko sutikti vieną lietuvį, buvusį Anglijoje ir iš jos grąžintą; grąžintojo pareiškimu buvusios nepakeliamos darbo sąlygos.

Landshuto stovykloje esančių dalis gauna maistą iš bendros virtuvės, kaip ir „Valkoje“. Iš bendros virtuvės maistas duodamas tiems, kurie neturi sąlygų patys pasirušti. Duonos dienai duodama 600 gramų, riebalų apie 20 gramų, mėsos davinys svyruoja nuo 30 iki 90 gramų dienai.

Užsieniečiams pastatytas miestas Müncheno pakrašty.

Baigdami kelionę po stovyklas ir užsieniečių kolonijas, laikraštininkai buvo supažindinti su Müncheno pakrašty užsieniečiams pastatyta butų kolonija, esančia Ludwigsfelde. Išaugęs visas miestelis, kurlame įkurdinta 2300 įvairių tautybių užsieniečių, jų tarpe apie 60 lietuvių. Iš viso šioje kolonijoje pastatyta 112 bloku, išvestos mėsos, faltojos gatvės, įrengiamos aikštelės. numatomi pastatai kultūriniam parengimams. Šios kolonijos statyba atsiėjo 10 milijonų 200 000 DM.

Ypač po apsilankymo Passau kolonijoje, Ingolstato „Taikos Kareivinių“ stovykloje ir Landshuto stovykloje — Ludwigsfelde kolonija padarė malonų įspūdį. Jaučiama privataus gyvenimo šiluma. Stovyklos vadovybės pareiškimu didžiulio kolonijos gyventojų dala visas galimas pastangas galimai jaukliau, kad ir kukliai, gautą butą įsirengti. Po neramios stovyklinio gyvenimo kiekvienas nori ramybės. Jei pirmomis dienomis, iš stovyklų šion kolonijon sukūlus užsieniečius, buvo just stovyklinės nuotakos, tai ji dienas po dienos pradėjo nykti.

Pati stovyklos administracija deda pastangų kolonijos gyventojus atrpinti nuo stovyklinio gyvenimo tvarkos. Kas, pvz., užėina ant būsimos pievelės, turi mokėti 2 DM baudos. Pradžioje radosi bandžiusių prausyklose auginti trišius ir kitų kurjuzų pasitaikę. Tačiau tai buvęs trumpas pereinamasis laikotarpis. Stovyklos vadovybė, bendrai paėmus, ypač patenkinta Ludwigsfelde kolonijos gyventojais užsieniečiais. Čia dirbančiųjų yra 50%. Tai bene vienintelė kolonija, kur toks aukštas dirbančiųjų užsieniečių procentas.

Spaudos konferencija.

Pasibaigus laikraštininkų susipažinimo su stovyklomis ir butų kolonijomis kelionei, Bavarijos ūkio Ministerijos posėdžių salėje įvyko spaudos konferencija, kurios metu su užsieniečių pabėgėlių reikalus tvarkančiais, Bavarijos vyriausybės atstovais buvo aptarti patirtieji įspūdžiai. Dr. Neentwig pareiškė, jog bus dedama pastangų visas stovyklas likviduoti ir užsieniečius įkurdinti butų kolonijose. Tačiau tatal pareikalaus dar laiko, kol bus pastatytos tokios kolonijos, kurių statyba pareikalauja stambių sumų.

Įjungimas užsieniečių darbo procesan laikomas vienu iš svarbiausių atities uždavinių. Yra nustatyta, kad grąžintieji darbo procesan pasijunta įėjusieji normaliam gy-

venimam. Suprantamas teikiama pašalpu kuklumas. Jos vienodos su vokiečių pabėgėlių gaunamomis pašalpomis. Iš pašalpos mintas žmogus niekada negalės jaustis stovį ant nuosavų kojų. Tačiau darban grąžinimo procesas turės ilgiau užtrukti. Pirmiausia žmonės reikią darbo procesui psichologiškai paruošti. Eilę metų trukęs stovyklinis gyvenimas paliko savo įspaudas. Tatal liečia ne vien užsieniečius. Ir vokiečių pabėgėlių, eilę metų buvę be darbo, iš lėto paruošiamį darbo procesui.

Konferencijos metu buvo užsiminta apie stoką patalpų kultūriniam parengimams naujose butų kolonijose. Užsieniečių pabėgėlių reikalus tvarkančiųjų buvo pareikšta, jog ta spraga jaučiama ir bus dedamos pastangos atitinkamomis statybomis ją užpildyti.

Asocialus elementas bus išskirtas. Zingsnis po žingsnio einant prie stovyklų likvidavimo, teks susidurti su asocialaus elemento klausimu. Į butų kolonijas kurdinant užsieniečius neramus elementas atrenkamas ir perkeliamas į dar tebeveikiančias stovyklas. Tačiau kai bus prieita prie paskutinių stovyklų likvidavimo, tada teks ir šį klausimą spręsti. Numatoma neramų ir asocialų elementą įkurdinti atskirai. Panašiai elgiama si ir su vokiečių šios rūšies žmonėmis. Tatal daroma gyventojų labui.

Nuomos klausimas. Pasitaiko kolonijų, kuriose įkurdintieji užsieniečiai, tiek dirbantieji, tiek gauną bedarbio pašalpą atsisako mokėti nustatytą nuomą. Tuo tarpu šis klausimas atidėliojamas, tačiau ilgal jis negalės testis. Pagal veikiančias įstatymus nuomos nemokanti tegali teismas nuspręsti išskaldinti iš buto. Samoningai nemokantieji nuomos užsieniečiai, kaip ir vokiečiai, gali prisielti kelti atgal į barakus

Kelių išvados.

Aplankytos eilės stovyklos, tiek butų kolonijos laikraštininkams, nors tik, dėl laiko stokos, akimoiu peržvelgus vietos gyvenimo sąlygas, atskleidė esamas sąlygas. Jos ne visur vienodos. Nors, kaip jau buvo pažymėta, gaunamoji pašalpa visur nežymiai svyruoja, tačiau gyvenimo nuotakos daug kur labai skirtingos. Vienur jas slepia stovyklinio gyvenimo nepaprasta spūtis, kitur patys gyventojai nesuranda priemonių eiti ramaus gyvenimo būdan net ir juos įkurdintose naujose butų kolonijose. Vienur jaučiamas dėjimas pastangų butų kolonijose esamų galimybių ribose susitvarkyti gautą butą, kitur jis paverčiamas stovyklinio gyvenimo prototipu. Vienur įvairių tautybių tarpe sugyvenama, kitur sugyvenimo pasigendama ir to nesugyvenimo pasekoje dar daugiau slepiama neištekli padėtis.

Eilėse vietovių teko teirautis stovyklų bei butų kolonijų vadovybės apie lietuvius. Bendrai paėmus lietuviai, ir apskritai pabaltiečiai, turi gerą vardą. Vienos didelės stovyklos vadovybės buvo pareikšta: — „Pabaltiečiai yra tikri europiečiai. Jie per neenusipratimą kartais lyginami su kitų tautybių žmonėmis iš rytų“. Tik vienoje aplankytoje vietovėje būrėli lietuvii justsi pasidavimas stovyklinio gyvenimo nuotakoms. Procentualiai paėmus mūs žmonės atrodė pajėgesni buvo pakelti tremties kely sutiktus sunkumus. S. M.

Dr. Vincas Kudirka

Ilustracija paimta iš TREMTIES Leidyklos išleistų Didiųo Lietuvio Dr. Vincas Kudirkos raštų.

Kazimieras Barėnas

DUOBĖ

IS TREMTIES LEIDYKLOS IŠLEIDŽIAMO NOVELIŲ RINKINIO.

Pavandenėje Žemonių bent penki kiemai, ir vis gi minės ir vis ūkininkai. Tas šeštasis pakapėje taip pat tu ūkininkų atskala, taip pat giminė, bet nei vieni nėnori jo prisipažinti.

— Jis net ir ne Žemonis, o Zemauckas, — kaip rimčiausią argumentą pakia patys turtingiausieji, kurių yra du kiemai. — Tik žmonės kažkaip vadina jį Žemoniu, kaip ir mus. Giminytė, galima sakyti, tik iš pavardės. Kad kiek ir giminė pagaliau anų šiaurinių, — pamos ranka išilgai Pavandenės, nes tie ir valakiniai gyvenimo slėnėnėje pietinėje pusėje, apkeruojusioje gliuosnių.

Už gatvės, į vakarus, jiems čia pat buvo pievos, ir pačios jų sodybos išsiplėtusios, tartum pasiskaldžiusi banda visos trobos — kur klijomas, kur tvartai, o kur žmonių pastogė. Apkerojusios medžišs beveik jų vienu dviejų sodybos visoje Pavandenėje, tartum žūt būt pasiryžusios išlaikyti kaimo aplinką, kai visas bažnytkaimis gana paskubom jau stengėsi išvirsti į miestelį: apsigyveno net keli šuvelėjai, pora kurpių, išdygo pašto agentūra, o parduotuvii jau buvo visos trys. Tiesa, smulkes Pavandenė neturi iki šiai dienai, ir nepasakytum, kieno čia apeliidamas ar nuopelnas, bet Matikas savo „Smulkių Prekių Krautuvėje“ jau pardavinėja Anykščių Karalijos vyna. Neseniai pradėjo, tiesa, neseniai, bet išgerti jau galima.

Iki šiol Izidorius Gaidelis ištroškulus pagirdydavo. Jis dar ir pardavinėjo alų, bet policija uždraudė: senis į galą eimė gaudruti — maišyti cukraus ir tabokos, kad stipriau būtų ir pigiau išeltų.

Tie šiauriniai Žemoniai buvo susispietę antrajame pale to pat pavandenės gatvės, kurios pietuose gyvena valakiniai. Gabaileis dar už bažnyčios, už Matiko krautuvės, kuri įstataisus ties pat šventoriaus šonu: vakarop bažnyčios bokštas pasipildavo nuo šio prekybininko nedidelių langų žviesia saule.

Su šiaurinių Žemonių trobomis jau prasideda kalnelis kojo, kad nieko neturi.

— Ziūrėk, daržely jis ne bulvė sodina, bet taboką! —

labiau prasiplėtusį rytuose, o Jurgio ir Stasio tiesiai priešais, vakarinėje gatvės pusėje, susispaudusios, kaip silksės stalinėje. Jurgio gyvenamoji troba tik per kelis žingsnius nuo šventoriaus,

Bet ir tie šiauriniai Marcelino neprisi pažino už giminę.

— Ar tas, kur šluotas pardavinėja? — sako Jurgis, pas kurį vyrai mėgdavo iš bažnyčios užėti užkrantį, kai nevalge pasiekdavo Pavandene, išsiruošę išpažinties, nes jis laikydavo tabokos ir ta proga būdavo apsipekama, tik kažkodėl degtukų tekdavo siekti Matiką ar kurią kitą parduotuvę, tų jis nelaikydavo. — Gal tų valakinų giminė, o mes savo pusėje elgetų neturėjome ir neturime, — pabrėždavo.

Jie patys nebuvo elgetos: Jurgis ir Stasys turėjo po 8 dešimtines, o Antanas net 12. Daug nedaug, bet vis tiek Marcelinas, ačiū Dievui, nieko neturėjo. Skersine gatve išelk tarp bažnyčios ir klebonijos, paskui pasiskiodamas praieik eilę trobų, mokyklą, vis į šiaurės vakarus, o kai jau žvyro kalnelis matyti ir elgynas kiek į šiaurinę pusę, čia, pačiame Pavandenės kampe, atokiai nūliksa lūšna, aptverta statiniais (lūšna sena, tik statinių tvora vis keisdavosi). Net ir ta lūšna nesava — Marcelinas nuomodavo ją už darbo dienas. Bent iš trijų pusių lūšna ligi pastogės apkamijta žabų kūleliais (ir kuro atšargų iki valios ir šiliū). Tai čia ir gyvena šitas elgeta, kaip ji vadino vienpavardžiai gimnaliniai. O jie buvo giminės, visi iki vieno, net ir valakiniai su tais smėlynėse už bažnyčios.

— Man jų giminytės nereikia, — sako Marcelinas, — tegu sau žinosi, bet turtingas, matai, kaip žiūri į pilkį. Net pusbroliai išsižada.

Marcelinas iš tiesų buvo neturtingas plikis: nei plaukų pakaušyje, nei pinigų kišenėje, nei turto troboje. Su ta diena žmogus gyvena ir nesiskundė, dar Dievui dėkui už bažnyčios.

— Ziūrėk, daržely jis ne bulvė sodina, bet taboką! —

— Ziūrėk, daržely jis ne bulvė sodina, bet taboką! —

— O kam man bulvė? — pasukdavo savo šakotas ūsus Marcelinas. — Bulvių žmonės yra, kiekvienas ūkininkas ir kampininkas visus kampus prikaioja, o tabokos pas retą teuzėsi.

Zakristijonas, turėjęs jau savo namelius ir didelį skylpą, nuolat bulvėmis ir burokais sukerojusi, mėgin-davo Marceliną pamokyti.

— Tu muškis truputį į turta, — priepatyliai, būdavo, sako, kad nuoširdžiau atrodyti ir labiau veikti. — Be turto niekai. Ziūrėk, va, aš: man per keliolika metų namukai išdygo, ir dar gražioji vietoj, skylpėlis yra, jau kitas gyvenimas, kaip tas sakė.

— Tai, sakau, ačiū Dievui, kad aš to turto neturiu, — Marcelinas garsiai atsako zakristijonui, kuris jau atrpato stebėbės jo žodžiais. — Neturiu turto, tai man galva rami: kada noriu išeinu, kada noriu — pareinu. Ir milgu ramiai, nes šaukštės tas vienas ir tas pats medinis, o dubenėlis jau apdužęs.

— Muškis į turtelį, — neatleidžia Kriukas. — Kitaip žmogus gyveni.

— Iš kur čia gali būti turtelis? Iš šluotų turtelio nesukrausi, — jau į priepatylį persimedavo ir Marcelinas, už nuoširdaus stengdamasis atsilgyinti nuoširdumu. — Iš tų šluotų turto nesukrausi.

— O dabar litą ar gaval? — jau tiesiu keliu griebia jį Kriukas. — Gavai? Tai ir pataupyk.

— Kad valgyti nereikėtų, gal ir pataupyčiau, — iš lėto atsako Marcelinas, ir tuo baigiasi jų kalba.

Valgyti jam reikėjo, o tie litai retai pasiekdavo kišene.

Jis dirbdavo šluotas, droždavo klumpes, parsamdydavo šen ten padirbtį, šiaip patį versdavosi ir būdavo patenkintas. Jei jau nebeturėdavo laiko, tai po mišiu Marcelinas bažnyčioje net žvakės užgesydavo. Kaukšt, kaukšt klumpėtas nukaukšt ir užgesina, juo gali pasitiktėti. Marcelinas pasakė, tai ir padarys, nebereikia abejoti ir suksti sau galvos, tik svarbu iš anksto įspėti.

Pasitaiskus kada laidotuvės, jei jau pasitaisius miršta ir ne giminės kasa duobė, tai jau Kriukas ir atgura pas pusto jis nuo rankų džiūvantį purvą.

Marceliną. Kriukas buvo ir zakristijonas ir kartu kapu prižiūrėtojas, bet duobių pats nekaskdavo.

— Padarys Marcelinas, — sėkdydavo. — Jam, žmogui, reikia uždirbti.

— Zinoma, reikia, — patenkintas ir Marcelinas.

— Tai te litą, ir eime, parodysiu.

Daugiau niekad neudodavo, kaip litą. Kiek pats gaudavo — niekad nepasiskaidavo, o Marcelinas ir ne-klausydavo: jam pakakdavo, ką Kriukas išmesdavo.

Iškasa duobę, o jei po laidotuvių bėga pas Gaidelį alaus patraukti, tai gali žinoti, kad Marcelinas sotas ir jam tuokart pinigais nereikalingas.

— Te tau, — sako jis Gaideliui. — Matau, kad lauki šito sidabrinuko, kaip Judas.

Toks juokas Gaidelį visada įleidžia.

— Aš visų laukiu, ne tavo vieno, — atsisakba Gaidelis. — Duodu gerą daiktą, tai noriu, kad būtų užmokėta. Ar už savo tą sulūžusį sidabrinį kada nors išėjai blaivas?

— Na, ne. Jau kai ateinu, tai pakaušu, — prisipažįsta Marcelinas, nes ir Gaidelis pataikydavo jam kur stipresnio, vis atsimindamas, kad tas prieš pat lietų padėjo baigti vežti rūgus ar šieną ar, atlaikydami už duos nuspekali sėjainiai visą dieną kieme pardavinėjo jo obuolius.

Kai mirė Gervydų Seberkštys, sako, jau šimto metų sulaukęs senelis, šaulių būrio pirmininkas Garuckis įbėgo pas Kriuką.

— Kas duobę kasa? — paklausė.

— Kam, ar Seberkštis? — rodo linksmus dantis Kriukas, prisiminęs vargšą senuką.

— Seberkštis, o tai kaip gi! Mūsų garbės narys, knygnešys, amžina atilsį duok jam, Dieve, dangaus karalystėje.

— Tai tikrai Seberkštis? — atsisoja jis bulvių vagoj susidomėjęs, purvinom rankom.

— Seberkštis, mes rūpinamės, mūsų garbės narys, tai, sakau, mes jau, bet duobės reikia.

— Vadinas, senukai, kad jam Dievas tikrai duotų dangaus karalystę, amžina atils.

— Jei jau Seberkštys negaus, tai kam jau teks ta dangaus karalystė, sakyk tamsta? Kas čia mūsų parapijoje daugiau vertas? Tamsta ar aš, ar katras čia daugiau vertas tos dangaus karalystės? Galima sakyti, šventas — tau.

— Taigi, taigi. Nors eik ir pats kask duobę, — pa-

— Taigi, taigi. Nors eik ir pats kask duobę, — pa-

— Taigi, taigi. Nors eik ir pats kask duobę, — pa-

PASTABOS PERBĖGOMIS

Kritikai, kurie svyruoja

Lietuvoje turėjome du ryškius kritikus, kurie niekad nesuvisyvo. Tai Jankštą-Dambauską, dieviškųjų proporcių ieškotoją ir skelbėją, estetą formalistą, ir Korską-Radvilą, per Belinskį, per Lunačarskį augusį į marksistą, arba, sovietiniu terminu sakant, socialistinį realistą. Šalia jų dar buvo visa eilė kritikų, daugiausia esteti formalius, tiesių ar šen pakrypusių (sąsysis Dobilas-Lindas estetiškai didelės įtakos bus turėję Tenas ir Crocė, Putinas-Mykolaistas — liberalus estetas, Radzikauskas — formalistas ir kt.), bet visi, rodos, turėjo nugar-kaulius.

Šiandieninė mūsų tremties kritika neturi nugarkaulio — štai kur jos tragedija. Galima nesutikti su kritiku, kai jis puola Maupassantą ir lietuviškąjį jo leidimą, bet toki dar galima suprasti: jis gina tradiciją (kas čia būtų per dieviškosios proporcijos, jei, užuot ranką bučiavęs, tūlas imtų sąkyti, kad kunigas tik pinigų geidauja, kaip anas Maupassanto prasišaukė? Su tom tradicinių proporciom nesiderintų mūsų konservatyvioje samantėje ir tokie nedori užrašai, kuriuos Maupassantas rodo prie užiegielės).

Galime nesutikti, bet suprantame ir Ma-cėną, kuris žino tik du kelius: Romą ir Maskvą, nes jam visa, kas yra už Romos sienų, tėra tik Maskva. Ar tai būtų žąsys, kurios išgelbėjo Romą, ar Hanibalas, jam viskas bus iš Maskvos, todėl mes ir žinome, su kuo turime reikalo. Taip pat žinome, kad jie nesvyruoja... partinėje politikoje ir filosofijoje.

O yra ir lietuviškas jaunimas, kuris išėjo aukštinesuosius literatūrinius mokslus, kuris kritikuodamas labai lengvai naudoja mokslinių žodžių, atstovauja grynuosius estetus, bet neturi... sturbaulio. Ne, ne, ne politinio, bet estetinio sturbaulio! Kas vieną dieną tvirtina, kad Krėvės realistiškas stilius bus jau pasenęs, o kita dieną džiaugiasi senelės Zemaitės raštų primenančiu Katiliškio stilium, tas negali būti laikomas turinčiu kokį nors estetinį sturbaulį, ir mes jam nebegalime tikėti, nes jis prieš-tarauja pats sau (ar savo literatūrinės kriti-ko žodžių naudoja draugams išskirti, o pa-keičti esantiems patiems didiesiems pri-denkti, kad tie neužstotų šviesos).

Mums suprantama, kad estetiniai for-malistai stilių ima laikyti literatūros veikalo visokia pradžia ir pabaiga. Tam jie ir es-teta, tam formalistai. Bet mūsų supratimas ir tikėjimas bemaž sugriūva, kai jie iš vie-no autoriaus reikalauja tik stiliaus ir vien tik stiliaus, o kita taip ima blusinėti ir už visus būtus ir nebūtus dalykus remti prie sienos, kaip anas vilkas aną avinėlį, kurio senelis kažkada padaręs šitam vilkui kaž-kokią tariamąją skriaudą (o iš tiesų jokios, nes kaltė ir taip aiški: vilkas nekaltintų vil-ko, nes šitokie vienas kitą neada).

Ką čia dar reikėtų pasakyti? Rodos, nie-ko. Nebent dar tiek, kad bestūbūrinė ir dvi-veidė kritika literatūrai nepadės. Nebent dar tiek: atleisk jiems, Viešpatie, nors jie kalba moksliniais tremtiniais, nes jie kalba nenuoširdžiai, arba patys nežino, ką kalba.

Visuomeninis nuosirdumas

Stūburinių zoologija žino koki ilgauodegį sutvėrimą — laputę kūmutę gudragalvę, įkūnytą veidmaive. Tiesa, šitų jos ypatybų zoologija neapstatinėja, o jau tautosakos

perliukai, tiek mūsų, tiek kitų tautų, bet čia ji tokia apsuksi, ta laputė kūmutė, to-čia, kur jai reikia, gudri, sukti, net žiauri, kad, rodos, lyg ir be reikalo Viešpatis Die-vas bus jai sturbaulio įdėjęs. Jei ne tas sturbaulio, tai ji būtų labai panaši į be-stūburinius mūsų gyveniminius, kurie, lyg ir norėdami gyvenime vykdyti šūkį, jog nereikia jokių partijų, jokių sambrud-zių, pamažu nebetenka asmenybės ir iš-virsta į prisitaikėlius.

Tremties metai vėlė ir sijojo mūsų ben-druomenę. Daugis jos priekyje stovėjusių gerų ir blogų žmonių išsibarstė. Iš užkulisų atėjo nauji, taip pat vieni geri, kiti blogi, ir jie šiandien veda mus į namus, nes mes visi tikime, kad kiekvienais metais namai artėja.

Kas mums gali vesti? Asmenybės. Didelės ar mažos, bet asmenybės, žmonės su stu-burkauli. Šitas tiesus, neiškręsys sturba-kaulis pirmiausias dalykas visuomenės priekyje stovinčiam žmogui. Jei tu esi krikščionis demokratas — būk, jei laudi-ninkas — būk, jei tautininkas ar socialistas — būk, jei nepartinis ar santarvinis — būk, kas esi, bet prieš krikščionis demokratus neapsimesk tokiu, kaip jie, jei nesi toks, neieki bažnyčios, jei ten eini kas sekma-dienį, nešauk, kad reikia daugiau aukoti lietuviškiems reikalams, jei pats dreban-čia ranka duodi tik sulūžiusį grašį (arba nie-ko neduodi).

Besirūpinant visus lietuvius sutraukti į bendruomenę, pamažu, bet tvarkingai su-trauktieji nubyra. Lieka tik patys samon-ningieji, kurie labai puikiai skiria nuosirdų veiksmą ar žodį nuo veidmainiavimo. Taiks-tymasis šitokiems jau tikrai nepriimtinas, ir jie bauriasi tuo.

Zinia, nesena praeitis rodo, kad nemaža lietuvių, turėjusių tiesų sturbaulį, apil-lystyti pamazomis, apdrabstyti purvu. Bendruomenė tai didelius nuostolis, bet jis jokiū būdu nereiškia, kad kiti, atėję jų vie-

ton, turi vengti savo pirmatūjį likimo ir darytis lankstūs, kaip vijūnai. Ne, bro-liai, ne!

Laikraštis.

Vienas didžiųjų veiksnių, palaikančių mūsų tremtinų lietuviškumą, yra spauda. Juk yra žmoniu, kurie nenusiperka ir nie-kada neperskaito nė vienos knygos. Yra ir tokių, kurie iš viso nieko neskaityt, bet ir iš jų maža skaitantysjų vis delto dažnas dar nepabūna be laikraščio. Taigi išeiti, kad atokiau nuo centrų gyvenantiems lietu-viams laikraštis būna beveik vienintelė priemonė lietuviškai draugystei palaikyti, nes, kaip žinia, susirinkimui salės tūstauja, kaimynai su kaimynais per ketelį metų vieni kitiems įsipykę ir nenori vienas į kitą pažiūrėti, o laikraštis...

Taigi, visa bėda, kad jau nebe kiekvienas net laikraštis stengiasi išlaikyti kultūrin-ge, žmogų kelti, žmogų aukštumoje. Tūlas laikraštis, stigidamas prenumeratorių, ban-do patį rizikingiausią kelią: prisiderinti prie skaitytojų ir maitinti jį visokiais smuk-dančiais niekėliais.

Šitoji linkmė, aišku, klaidinga. Net ne-priklausomybės laikais neleidom sau tokios prabangos, kad imtų ir laikraštį pa-daryti pigių sensacijų šaltiniu. Tūk tarpai pasirodėdavo vienas kitas gatvinis periodi-nis leidinys, ir jis, mūsų pačių garbei reikia pasakyti tai, mirdavo pats natūralia mirti-mi, lyg pageltusi žolė, nevietoje išdygusi.

Kad tas lietuvis, kuris tik laikraščiu dar-gyvas, išliktų nesumęs, jam nereikia pi-gių sensacijų. Laikraštis jam turi būti ko-vingas, judingas, uždegas, o spaudos getonė-jimas reikš, kad jos skaitytojų pamazu su-daromos sąlygos tautiniam sturbaulio suskystyti, kaip jis eksystėja nuo opiumo, alkoholio, užkrečiamų ligų.

Cia pirmiausia turi apsidairyti tie, ku-rie suka šita linkme savo laikraščius, ar jų sturbauliais negenda.

B. KAZIMIERAITIS.

„Kuprelis“ pirmajai laidai 40 metų

Prieš keturiasdešimt metų, 1913-aisiais, Jungtinės Amerikos Valstybės buvo iš-leista Ignas Seinaus klasikinės apyska „Kuprelis“ pirmoji laida. Išleido „Vie-nybė Lietuvininkų“ Brooklynė.

„Kuprelis“ leisti Amerikoje buvo apsi-spresta po to, kai dėl rusų cenzūros varžtų nebuvo galima jį išleisti Vilniuje. 1912 me-tais buvo dedama pastangų „Kuprelį“ iš-leisti Vilniuje. Dėl jo išleidimo dėjo pa-stangų pats autorius, rašytojas Ignas Sei-nas, Bortkevičius, Stasys Šilingas. Ta-čiau cenzūros paliko neperkalbamam. Tada buvo apsispresta „Kuprelį“ rankraštį pa-siųsti „Vienybė Lietuvininkų“, į JAV, kur 1913 metais išleido pirmąją šios klasikinės apysklos laidą.

Vėliau „Kuprelis“ autorius buvo perkur-tas ir susilaukė keturių laidų. 1951 metais TREMTIS leidykla išleido penktąją „Ku-prelis“ laidą.

Nauji leidiniai

TREMTIS ATSIŪSTA PAMINĖTI

VARPAS, 1953 metai, Nr. 1. Išleistas Lie-tuvių Demokratų Partijos 50 metų ir „Var-po“ 65 metų sukaktims paminėti. Išleido

Varpininkų Leidinių Fondas. Redagavo Dr. J. Pajaujįs, H. Blazas ir B. Dundulis.

LIETUVA, politikos žurnalas, Nr. 3, 1953 m. Leidžia Lietuvos Laisvės Komitetas New York. Redaguoja redaktorė kolegija: J. Audėnas, dr. Br. Nemickas, V. Vaitiekūnas.

MŪSŲ VYTIŠ, 1953 m. Nr. 2. Čikagoje leidžiamas pasaulio Lietuvių Skautų Sąjun-gos vadų, vadovų ir skautų-tųjų akademikų laikraštis. Redaguoja Br. Kvilyks.

TEVISKĖLE, lietuvių vaikų laikraštis, 1953 m. Nr. 3. Išleista Čikagoje. Redaguoja dail. Vladas Vijeikis.

Dr. JONO BASANAČIČIUS ATMIN-TIES PAGERBIMUI Argentinos Lietuvių Centro metraščių 1927—1952. Argentinos Lietuvių Centro leidinys. Pateikta medžia-gos apie Dr. J. Basanačičiaus veiklą, prade-dant „Aušros“ laikais, iki Lietuvos nepri-klausomybės paskelbimo. Taip pat turininga leidinio dalis, vaizduojanti Argentinos Lie-tuvių Centro įsisteigimą, jo ir kitų Argen-tinos lietuvių organizacijų veiklą.

Dvasinis kraitis Lietuvai

Balandžio 3 d. DRAUGO laidoje Al. Merkelis pateikė straipsnį „Džiaugsmo kraitis“, kurio pirmoje dalyje peržvelgia lietuviškosios knygos kelią pačiais sunkiausiais laikotarpiais. Iš pateiktų duomenų matyti lietuviškos knygos leidimo raida. Pavz. 16-18 amžiuje buvo išspausdintos 396 lie-tuviškos knygos; devynioliktojo amžiaus pirmoje pusėje, iki spaudos draudimo lai-kotarpio, išleistas 906 knygos. Gl lietuviš-kojos spaudos draudimo laikotarpis, per ke-turiasdešimt metų (1865—1904), nežūrint sąlygų sunkumo, buvo išleista 3320 knygų. Spaudą atgavus per pirmąjį jos laisvės dešimtmetį (1905—1914) buvo išleista 3632 knygos. Nepriklausomybės metais (1919—1939) buvo išleistas 16 721 leidinys.

Antrojo straipsnio dalyje A. Merkelis rašo apie lietuviškosios knygos laidimą svetimoje pastogėje — tremtyje:

„Lietuviškoji knyga, labiau negu bet kas, mūsų sieja su savuoju kraštu, jo buitimi, praeitimi. Bendraudami su ja, mes, lyg Jurgio Baitraušio baltosios ramūnėlės sveikina-mi, jaučiamės pasaulio ne vieni, jo beribė ne našlačiai.

Tremties vargus laisvuose kraštuose pa-keičtė kietą darbą, mes iš pradžių lietuviš-kojos knygos išleisio lyg ir neįėjome. Ta-čiau medžiagiškai kiek prasikūrė, mes jos pradėjome ilgėti, ir tas ilgesys tolydžio di-dėja. Tai ženklas, kad mes tautiškai gyvi, kad, anot poeto Balio Ruogos, nesame nuo tautos atskilusį šaką, kuri „kliaukiam vai-tojimo žiemos pradingas, kaip vėjas, be ži-nios“.

Kad lietuviškos knygos ilgesys ir jos rei-kalavimas didėja, rodo tai, kad Jungtinėse Amerikos Valstybėse kasmet vis daugiau ir daugiau lietuviškų knygų išleidžiama, ir jos susiranda platesnius kelius į skaitytoją. Ir šiandien lietuviškoji knyga yra mūsų tautinio gajumo, pareiškimo ir kūry-binio pajėgumo rodyklis. Ir tas nuolatos turi augti ir krauti būsimai nepriklausomai Lietuvai džiaugsmo kraitį — lietuviškos knygos lobyną.

Toliau straipsnio autorius samprotauja, kad išlaisvintai Lietuvai bus reikalinga ne tik medžiaginė, bet ypač ir dvasinė parama. Jei medžiaginės paramos atsiuriant Lietu-va galės tikėtis gauti iš kur kitur, tai dvasi-nės paramos, be mūsų pačių, jai niekas kitas negalės duoti. Be lietuviškos knygos neišsivers nei būsimosios nepriklausomos Lietuvos mokykla, nei bibliotekos, nei pe-riodinė spauda, nei organizacijos bei visu-mėninės institucijos. Juo daugiau tremtyje bus išleista lietuviškų knygų, tuo pačiu bus sukrutas didesnis dvasinis kraitis atkuria-mi nepriklausomai Lietuvai. Jei kiekvie-nas į Lietuvą grįždamas parves po kelias dešimtis lietuviškų knygų, tai — straipsnio autorius manymu, — bus padaryta gera pradžia.

TREMTIES prirašas: A. Merklio sampro-tavimai nediskutuotini ta prasme, kad dvasi-nio kraičio atsiuriant Lietuvai niekas negalės iš šalies duoti — mes patys turėsim jį turėti. Jei galima bus tikėtis medžiaginės paramos, tai jokių atvejų nebus galima ti-kėtis iš kitur ateinančios dvasinės paramos.

Tačiau papildytini A. Merklio samprota-vimai kita prasme. Kas grįždamas atsiur-iant Lietuvon parsiveš lietuviškų knygų — tebus gera pradžia, kaip pažymi straipsnio autorius. Tačiau čia linkme būtų

galima daug daugiau padaryti, jei darbas būtų vykdomas organizuotu keliu. Būtų ga-lima ne tik jau dabar pradėti būsimai Lie-tuvai krauti dvasinį kraitį, bet tuo pačiu ir padaryti atitinkamų sutauptų. Tremtyje ve-likandis leidyklos išleidžia visa eilę įvairių knygų, kurių skaičius paskutiniiais metais vis daugiau didėja. Kadangi didžiama knygų leidyklų laikosi privačios iniciatyvos dė-ka, tai atskiri leidėjai negali rizikuoti iš-leidžiamų leidinių spausdinti didesnius ti-ražus, negu yra knygų paklausa. Tačiau jei rastųsi atitinkama institucija, kuri, pada-rusius atranką išleidžiamų knygų, apspres-tų jų šiuo metu pačių geriausių leidinių įgyti būsimai Lietuvai — tokios knygos bū-tų galima įgyti minimaliausia kaina, tepa-degant faktinės išlaidos. Iš anksto susi-tarus su leidėju, kad to ar to leidinio atiti-nkamas skaičius bus įgyjamas, leidėjas, gaves tokį užsakymą, galėtų kiek didinti išleidi-mo knygos tiražą, o tuo pačiu mažėtų išleidi-mo išlaidos.

Kitas pasakys: gerai tai gerai, bet iš kur šitam reikalui gauti pinigų. Dedant rimtų pastangų visa yra galima. Paprastai įvairių užsienio lietuvių neįvykdoma dažniausia nule-ma ne tiek stoka pinigų, kiek stoka ryžtu ir pastangų. Kalbant apie knygų kraitį būsimai Lietuvai, neturimi minty fanatiški įgytini egz. skaičiai. Būtų gera, kad bent po 200—300 egz. geresnių veikalų būtų įgyjama būsimai Lietuvai — jau būtų daug padary-ta. Toms knygoms galėtų būti aprūpintos bent viešoji pobūdžio bibliotekos—skaityk-los, kad sunkią svetimųjų okupaciją iš-gyvenę lietuvius, kol atsikursioj Lietuvai pradės veikti leidyklos, nebūtų paliktas be dvasinio peno. Leidyklos, pagal savo pajė-gumą, taip pat turėtų jau dabar atidėti atsi-uriant Lietuvai savo išleidžiamų lei-dinių.

Pagrindinės TREMTIES atstovybės

JAV:

Mr. B. Jacikevičius
c/o „Pažvalstė“
560 Grant Ave.
Brooklyn 8, N.Y., USA.

Kanadoje:

Mr. Aug. Kuolas.
143 Claremont St.
Toronto, Ont.

Australijoje:

Mr. P. Lukošūnas
Box 1665 M. G.P.O.
Adelaide, S.A.

Brazilijoje:

Sr. St. Jasellinas,
Av. Churchill 94-118 S/110
Rio de Janeiro, Brasil.

Belgijoje:

Mr. Br. Poškevičius
87 Rue Vertbois Montegnée,
Liez—Liege

Kiti taikiniai: TREMTIS tu-ri dar visą eilę malonių taikinių JAV: Mr. J. Jaiskė, So Bostone, Mr. J. Cienas, Omaha, Mr. J. Čėna, Illinois; Mr. Vl. Petruskas, Waukegan, ir kt., kurie ta-kinai ypač knygų paskleidimui. Per juos viešoji TREMTIES Biūro liai gali įsigyti bei užsisakyti naujausius TREMTIES leidinius.

— Tai eik, — ragina Garuckis. — Eik, išskak. Jau krinta prie kaladės. Pastumia tuos koja ir kitoms šake-garbei tai aptursi: mūsų parapijos knygeščiui busi duobė lėms padaro vietos.

— Negaliu. — mosteli galva į artatas bulves. — Vie-den! — kleptelėjęs varteliais užkalbina Garuckis. — Ką gi pavasari darysi? — Kaposi ir pavasari. Gaunu kokią šakelę, tai ir sukopuju. — Įkirsdamas į kaladę kirvi atsako Marce-liaus, taip linas.

Buvau pas Kriuką, tai sakė, kad pats kasi duobę Se-berkščiu.

— Galiu, kodėl gi ne. Galiu.

— Ryt rytą atlydim.

— Galiu. Reikia žmogui padėti, toks patriarchas. O vieta ar jau yra?

— O kaip gi! Graži vieta — dvi pušėlės auga. Vieta kaip tik Seberkščiu. Paskui gal pastatysim paminklą — Seberkštys sau stovi su knyga, barzda ilga, lazda ran-koj. Tikras, kaip sakai, patriarchas. O kas tas patriar-chas? — paklausia.

— Tai skaičiau — tokie su barzdom.

— Ir žydai su barzdom. — abejoja Garuckis.

— Ne, žydai tai ne. Lietuvisi su barzdom, kurie daug rašė, knygas rašė, laikraščius.

— Na, tai patriarchas, knygešys pačios Seberk-šty. Taip galėsim ir parašyti: „Pavanden“ šaulių būrio garbės narys knygešys patriarchas Simonas Seberk-šty.“

— Gražu bus! — džiaugiasi Marcelinas. — Ir su kny-ga bus?

— Su knyga, o kaip gi!

— Ir jie abu išėina į kapines, į žvyro kalnelį

— Žabus reikėjo sukrauti pašalin, — primena Ga-ruckis jau už vartelių.

— Suspėsiu. Tai kada paminklą statysit?

— Dar nežinau.

Netoli vartų kapinėse dvi jaunos pušėlės, lyg seserys, aukštai jau pasikėlėjusios.

— Tai čia laidosim senuką. Tegū čia bus galva, čia paminklas, o čia pušėlės, — rodo Garuckis.

Cia buvo pilkas žvyro kalnas, kai Švelnutis padova-nojo jį kapinėms. Kad mirusiemis nebūtų taip tuščia, ja-rapija prisidino pataikėms pušelių ir beržiukų. Per ke-liolika metų suaugo pušynėlis, nes berželiai kažkaip pasikendo, išnyko, kur-ne-kur prasisklaidė tik per pu-šelių tarpą. Čia ir paukštis čir-čiršk, čir-čiršk atski-rė pasigarsindavo toje vis didėjančioje mirusiųjų Pa-vandenės parapijėje karalystėje. Ne taip nykai ir nuo-

— Tai eik, — ragina Garuckis. — Eik, išskak. Jau krinta prie kaladės. Pastumia tuos koja ir kitoms šake-garbei tai aptursi: mūsų parapijos knygeščiui busi duobė lėms padaro vietos.

— Negaliu. — mosteli galva į artatas bulves. — Vie-den! — kleptelėjęs varteliais užkalbina Garuckis. — Ką gi pavasari darysi? — Kaposi ir pavasari. Gaunu kokią šakelę, tai ir sukopuju. — Įkirsdamas į kaladę kirvi atsako Marce-liaus, taip linas.

Buvau pas Kriuką, tai sakė, kad pats kasi duobę Se-berkščiu.

— Galiu, kodėl gi ne. Galiu.

— Ryt rytą atlydim.

— Galiu. Reikia žmogui padėti, toks patriarchas. O vieta ar jau yra?

— O kaip gi! Graži vieta — dvi pušėlės auga. Vieta kaip tik Seberkščiu. Paskui gal pastatysim paminklą — Seberkštys sau stovi su knyga, barzda ilga, lazda ran-koj. Tikras, kaip sakai, patriarchas. O kas tas patriar-chas? — paklausia.

— Tai skaičiau — tokie su barzdom.

— Ir žydai su barzdom. — abejoja Garuckis.

— Ne, žydai tai ne. Lietuvisi su barzdom, kurie daug rašė, knygas rašė, laikraščius.

— Na, tai patriarchas, knygešys pačios Seberk-šty. Taip galėsim ir parašyti: „Pavanden“ šaulių būrio garbės narys knygešys patriarchas Simonas Seberk-šty.“

— Gražu bus! — džiaugiasi Marcelinas. — Ir su kny-ga bus?

— Su knyga, o kaip gi!

— Ir jie abu išėina į kapines, į žvyro kalnelį

— Žabus reikėjo sukrauti pašalin, — primena Ga-ruckis jau už vartelių.

— Suspėsiu. Tai kada paminklą statysit?

— Dar nežinau.

Netoli vartų kapinėse dvi jaunos pušėlės, lyg seserys, aukštai jau pasikėlėjusios.

— Tai čia laidosim senuką. Tegū čia bus galva, čia paminklas, o čia pušėlės, — rodo Garuckis.

Cia buvo pilkas žvyro kalnas, kai Švelnutis padova-nojo jį kapinėms. Kad mirusiemis nebūtų taip tuščia, ja-rapija prisidino pataikėms pušelių ir beržiukų. Per ke-liolika metų suaugo pušynėlis, nes berželiai kažkaip pasikendo, išnyko, kur-ne-kur prasisklaidė tik per pu-šelių tarpą. Čia ir paukštis čir-čiršk, čir-čiršk atski-rė pasigarsindavo toje vis didėjančioje mirusiųjų Pa-vandenės parapijėje karalystėje. Ne taip nykai ir nuo-

— Tai eik, — ragina Garuckis. — Eik, išskak. Jau krinta prie kaladės. Pastumia tuos koja ir kitoms šake-garbei tai aptursi: mūsų parapijos knygeščiui busi duobė lėms padaro vietos.

— Negaliu. — mosteli galva į artatas bulves. — Vie-den! — kleptelėjęs varteliais užkalbina Garuckis. — Ką gi pavasari darysi? — Kaposi ir pavasari. Gaunu kokią šakelę, tai ir sukopuju. — Įkirsdamas į kaladę kirvi atsako Marce-liaus, taip linas.

Buvau pas Kriuką, tai sakė, kad pats kasi duobę Se-berkščiu.

— Galiu, kodėl gi ne. Galiu.

— Ryt rytą atlydim.

— Galiu. Reikia žmogui padėti, toks patriarchas. O vieta ar jau yra?

— O kaip gi! Graži vieta — dvi pušėlės auga. Vieta kaip tik Seberkščiu. Paskui gal pastatysim paminklą — Seberkštys sau stovi su knyga, barzda ilga, lazda ran-koj. Tikras, kaip sakai, patriarchas. O kas tas patriar-chas? — paklausia.

— Tai skaičiau — tokie su barzdom.

— Ir žydai su barzdom. — abejoja Garuckis.

— Ne, žydai tai ne. Lietuvisi su barzdom, kurie daug rašė, knygas rašė, laikraščius.

— Na, tai patriarchas, knygešys pačios Seberk-šty. Taip galėsim ir parašyti: „Pavanden“ šaulių būrio garbės narys knygešys patriarchas Simonas Seberk-šty.“

— Gražu bus! — džiaugiasi Marcelinas. — Ir su kny-ga bus?

— Su knyga, o kaip gi!

— Ir jie abu išėina į kapines, į žvyro kalnelį

— Žabus reikėjo sukrauti pašalin, — primena Ga-ruckis jau už vartelių.

— Suspėsiu. Tai kada paminklą statysit?

— Dar nežinau.

Netoli vartų kapinėse dvi jaunos pušėlės, lyg seserys, aukštai jau pasikėlėjusios.

— Tai čia laidosim senuką. Tegū čia bus galva, čia paminklas, o čia pušėlės, — rodo Garuckis.

Cia buvo pilkas žvyro kalnas, kai Švelnutis padova-nojo jį kapinėms. Kad mirusiemis nebūtų taip tuščia, ja-rapija prisidino pataikėms pušelių ir beržiukų. Per ke-liolika metų suaugo pušynėlis, nes berželiai kažkaip pasikendo, išnyko, kur-ne-kur prasisklaidė tik per pu-šelių tarpą. Čia ir paukštis čir-čiršk, čir-čiršk atski-rė pasigarsindavo toje vis didėjančioje mirusiųjų Pa-vandenės parapijėje karalystėje. Ne taip nykai ir nuo-

— Tai eik, — ragina Garuckis. — Eik, išskak. Jau krinta prie kaladės. Pastumia tuos koja ir kitoms šake-garbei tai aptursi: mūsų parapijos knygeščiui busi duobė lėms padaro vietos.

— Negaliu. — mosteli galva į artatas bulves. — Vie-den! — kleptelėjęs varteliais užkalbina Garuckis. — Ką gi pavasari darysi? — Kaposi ir pavasari. Gaunu kokią šakelę, tai ir sukopuju. — Įkirsdamas į kaladę kirvi atsako Marce-liaus, taip linas.

Buvau pas Kriuką, tai sakė, kad pats kasi duobę Se-berkščiu.

— Galiu, kodėl gi ne. Galiu.

— Ryt rytą atlydim.

Tremtis

Nr. 90

29. V. 1953

Tremties prenumeravimo sąlygos:

TREMTIS išsina kartą mėnesį. * Prenumerata Vokietijoje pusei metų 4 DM, 3 mėn. 22 DM. * Atskirai numerio kaina 85 Pf. * Prenumerata kitur: Anglijoje metams 28 tarptautiniai kuponai, pusei metų 15 kuponų (užsisakoma tiesiogiai per leidyklą). * Australijoje pusei metų 12 šil., 3 mėn. 7 šil. * Amerikoje ir kitose šalyse pusei metų 1 dol. * Užsisakoma TREMTIES atstovybėse arba tiesiog per leidyklą šiuo adresu: TREMTIS, (13b) Memmingen, Postfach 2, Germany. * Skelbimai: iki 15 žodžių 2,5 DM. Svelkinimai ir užduotys 5 DM. Neapmokėti skelbimai nespausdinami. * Rankraščiai taisyklės redakcijos nuostata, nesunaudojami. * Honoraras nemokamas. * Už atpausdintus straipsnius atsakomybės imasi TREMTIES redaktorius.

Pro geležinį uždangą

SOVIETAIS RUOŠIASI UŽIMTI EUROPA?

Laisvuosius Europos vakarus pasiekę Cėkoslovakijos pulkininkas pareiškė, jog sovietų atakų vyriausybės pareigūnų pareiškimas galimas Vakarų Europos užpuolimas iš Maskvos pusės dar prieš 1955 metus. Tais pat metais Maskvos Karo Mokykloje suruošė vieną iškilnių metų aukšto uždangą, kurį ministras pareigūnų. Kalbamoj karą mokyklą kaip tik tuo metu atitinkamus kursus lankė Vakarų pasiekę čekų pulkininkas. Sovietų apskaičiavimu apie 1955 metus Vakarai jau galėtų būti pakankamai pasirušę, dėl to esą būtina sovietams žygiuoti į ankščiau, išstūmiant vakariečius iš Europos ir užkertant kelią Videržemio jūra pastekti Indijos vandenius.

Tremtiniai siūloma „savanoriškai“ registruotis darbu.

Naujoji sovietų vyriausybė šį pavasarį paskelbė amnestiją visiems suimti esantiems asmenims, išskyrus politinius „nusi-kaltėlius“, „sabotažininkus“ ir liaudies turto pasisaviniojus. Pro geležinį uždangą pasiekia žinios, jog šis tiesų paskelbtą amnestiją palietė visą elį suimtųjų asmenų... tačiau jiems, tariamai paleidžiamiesiems, primygtinai siūloma „savanoriškai“ registruotis „didžiosios tėvynės“ darbuose ir Vladivostoka, Chabarovska, Kamčatka ir Murmanska. Tai tarlamos „amnestijos“ pasakoje išstremtieji vergų darbuose jų „savanoriškų“ sutikimu perkelti ir naujas darbo stovyklas.

Informacijos apie padėtį Lietuvoje.

Kai 1951 metais iš Lietuvos grįžo elė vokiečių, daugiausia kilusių iš Rytprūsų, kurie Lietuvon buvo nuvykę gelbėtis nuo bado... Vakarų Vokietijos vokiečių spaudoje ypač gausioje informacijos apie padėtį Lietuvoje. Grįžusieji ne tik reiškė ir tebe-

reiškia dėkingumą lietuvių tautai už jų gyvybių išgelbėjimą, bet taip pat pateikia informaciją apie padėtį Lietuvoje. Paskutiniu metu vokiečių savaitinis iliustruotas žurnalas QUICK, išsėnas Munchene, pateikė plačios apimties aprašymą vokiečių, grįžusių iš Lietuvos. Tame aprašyme pavaizduotas sovietų karių sauvaiavimas Lietuvoje slėgi gyventojų būklę, iškarpos kolchozinių gyvenimo, lietuvių partizanų bultis, jų likimas patekus į okupanto rankas.

Aprašymas pailiustruotas nuotraukomis visu ryškumu atskleidžiančiomis sunki Lietuvos gyventojų padėtį. Štai pirmajam sniegui iškritus prašai apsirėngusios basos moterys grįžta iš miško, ant pečių užsidėjusios ryšulius šakų kuroi. Kitame atvaizde prie stalo sėdi kolchozininkai, kurių apranga be žodžių pasako išgyvenamą sunkmetį.

Bažnyčios padėtis Lietuvoje.

Vokiečių kalba amerikiečių leidžiamas Informacinis biuletenis OST-PROBLEME šiuo metu 20 Nr. pateikia išsamų straipsnį apie bažnyčios padėtį vadinamosios laisvės demokratijos kraštuose. Straipsnyje plačiai aprašoma bažnyčios padėtis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Pateikti duomenys apie marionetinių seimų „išrinkimus“ Baltijos šalyse ir sovietizacijos eigą. Straipsnyje pažymima, jog Lietuvoje 1940 metais iš 3 milijonų gyventojų 24 milijonai buvo katalikai, kas sudaro 80 proc. Lietuvoje buvo 681 parapija su 1202 bažnyčiomis ir 1646 dvasikiais. Katalikų organizacijos būvę įsijungę 800 000 gyventojų. Toliau nurodyti Lietuvoje eljusieji dvasinio turinio laikraščiai bei žurnalai. Įsilaugę sovietams tuo-juar prasidėjęs bažnyčios persekiojimas, uždaryta religinio turinio spauda. Juo toliau, juo daugiau sovietinis režimas aštrėjo. Vienerių metų būvyje išstremta per 65 000 lietuvių. 1944 metais grįžo sovietai religinį gyvenimą dar daugiau pradėjo persekioti.

TREMTIES INFORMACIJA

VINCO KUDIRKOS RAŠTAI

TREMTIES Leidyklos išleisti Dr. VINCO KUDIRKOS RAŠTAI (originalioji kūryba ir publicistika) gegužės antroje pusėje gauti iš knygryškos ir žymia dalimi jau yra išsiuntinti garbės prenumeratoriams ir įvairiose šalyse esantiems taltinkininkams-platintojams. Knyga įrišta žaliuose drobrės viršeliose. Teksto 480 petito (smulkus šrifto) puslapių. Leidyknyje skaitytojo patogumui pateikta temų rodyklė.

SEKANTIS TREMTIES LEIDYKLOS LEIDINYS — K. BARĖNO NOVELĖS.

Siame TREMTIES numeryje pradėdama spausdinti K. Barėno novelę DUOBĖ, Tai iškarpa iš TREMTIES Leidyklos išleidžiamų K. Barėno novelių rinkinio. Kalbamasis rinkinys pasirodys šiuo metų rudenį.

GENERALINĖ TREMTIES LEIDYKLOS ATSTOVYBĖ AMERIKOJE.

Iki šiol Jungtinės Amerikos Valstybėse TREMTIES Leidykla turėjo elę atstovybių. Darbo patogumui nuo šiol JAV steigdama generalinė TREMTIES Leidyklos atstovybė, kuriai sutiko vadovauti PASVAISTES Leidyklos savininkas Mr. B. Jackievičius. TREMTIES generalinis atstovas Amerikai pasiekiamas šiuo adresu:

Mr. B. Jackievičius,
560 Grant Ave.,
Brooklyn 8, N. Y., USA.

Iki šiol Amerikoje veikusios atskiros TREMTIES leidyklos atstovybės prašomos nedelsiant TREMTIES leidyklai pranešti ankstesnių TREMTIES leidinių skaičių (kiek kurių parduota ir kiek likę neišpar-

duoti). VINCO KUDIRKOS RAŠTAMS, kurie pasitęgi visai elį buvusių atstovų, atskaitomybę vesti tiesiogiai per Mr. B. Jackievičių. Generalinėje TREMTIES atstovybėje Amerikoje rasite atitinkami kieliai visų TREMTIES leidinių, kurių pagal pareikalavimą spaudos taltinkinkai galės gauti. Nauji TREMTIES leidiniai generalinė atstovybės nurodymais bus atleisti siunčiami atskiriems taltinkininkams tiesiog iš leidyklos.

TREMTIES ATSAKYMAI

Mr. A. Česnauskis, Anglijoje: TREMCIAI už 1953 m. siųstoji prenumerata gauti; adresas pakeistas.

Mr. Ed. Cečulis, Argentinoje: siųstieji kuponai (18) gauti.

Mr. J. Bežul, Kanadoje: siųstoji prenumerata TREMTI pasiekė.

Mrs. E. Milsėnska, Argentinoje: siųstieji kuponai (12) gauti.

Ced. Vildžiū, US karinėje tarnyboje: TREMTIS siunčiamas nauju adresu.

Is A. G. ir P. P., Anglijoje: prenumerata TREMCIAI 1953 metams gauta. Susidare permokos, kuri panaudota padengti laikraščio persiuntimui sergantiems taltiečiams.

Mr. V. Lapinska, Švedijoje: TREMCIAI siųstieji kuponai gauti. Ačiū.

Mr. F. Damaševičius, Australijoje: TREMTIS siunčiamas nauju adresu.

Mr. J. Kvičkevičius, Anglijoje: prenumerata TREMCIAI 1953 metams gauta. Adresas pakeistas.

Mr. V. Leonis, Anglijoje: prenumerata 1953 metams gauta, adresas pakeistas.

Mr. J. Povilavičius, USA: siųstoji prenumerata TREMCIAI gauta.

Mr. J. Zygius, USA: siųstoji prenumerata gauta, adresas pakeistas.

NAUJOS VILTYS LIETUVIAMS VYKTI AMERIKON

New York, N. Y. Gegužės 15 d. senatorius Arthur Watkins su 17 senatorių įnešė kongresui bilį S 1917, vad. „Emergency Migration Act of 1953“, pagal kurį 240 000 vizų dviejų metų laikotarpyje būtų skirta daugiausia tiems, kurie, bėgdami nuo komunistų teroro, atsidūrė Vakarų Vokietijoje, Austrijoje ir kituose Europos NATO kraštuose, Turkijoje bei Trieste.

„Pabėgėlio“ sąvoka taip formulauta, kad ji apima visus tuos asmenis, kurie Antrojo Pasaulinio Karo pasakoje pabėgo iš Sovietų Sąjungos, ar kitų komunistinių, komunistų valdomų bei komunistų okupuotų kraštų Europoje, įskaitant ir tas Vokietijos sritis, kurios Sovietų Sąjungos dabar okupuotos, kurie atsisako grįžti dėl rasinių, tikybinių ar politinių persekiojimų ar persekiojimo baimės ir kurie dar nėra įkurdinti. Mums lietuviams šis bilius labai palankus, nes jis apima veik visus dar nespėjusius emigruoti tremtinius, kurie šiaip pagal bendrą imigracijos įstatymą tampa emigruoti į JAV. Pereitais metais kongresmanas Cellerio bilijū reikėjo esminį pakeitimą, kad likę Vokietijoje ir Austrijoje lietuvių būtų galėję juo pasinaudoti, nes tik pabėgę po 1945 m. gegužės 8 dienos būtų galėję juo pasinaudoti. Dėl tų patarimų BALFO vadovybės asmeniškai ir raštu buvo kontaktavusi veik visus senatorius ir daug kongresmenų ir savo parodymuose laike apklaušinėjimų kon-

grese smarkiai akcentavo patarimų reikalingumą. Dabartinio biliaus autoriai atsižvelgė į lietuvių pageldivimus ir jie visi įtrauktį naują įstatymo projektą. Pagal šį projektą pabėgėliai, ir vadinami repatrijantai, gautų vėl naujų galimybių patekti į JAV. Šios kategorijos asmenims numatyta 110 000 vizų. Taip pat tie pabėgėliai, kurie randasi Europos NATO kraštuose, galės palengvinta tvarka atvykti į Ameriką, nes jiems numatyta 15 000 vizų.

Gegužės 19 d. New Yorke Roosevelt viešbutyje įvyko 32 organizacijų, kurios įeina į National Catholic Resettlement Council ir American Committe on Special Migration, pasitarimas, kuriame smulkiai buvo išnagrinėtas naujas bilius ir tartasi, kokių žygių imtis, kad šis bilius taptų įstatymu. BALFą atstovavo e. p. BALFO pirm. Alena Devenienė, prelatas J. Balkūnas ir Reikalų Vedėjas Petras Minkūnas. Lietuvių delegacija pasisakė už šį bilį ir pažadėjo vėl aktyviai dalyvauti šio biliaus pravedimo akcijoje. Kongresui priėmus šį bilį, atrodo, kad dar bent 3000 lietuvių galėtų atvykti į J. A. Valstybes.

BALFas.

Red. pastaba: jei JAV kongresui pateiktasis imigracijos įstatymas bus priimtas, TREMTIES skaitytojai bus informuoti emigracinių galimybių reikalu.

Red.

VASARIO 16-SIOS GIMNAZIJOS RŪMAI

Praėjusiam TREMTIES numeryje skaitytojai jau buvo informuoti apie Vokietijos Lietuvių Bendruomenės Vadovybės užpirkimą Vasario 16-sios Gimnazijai rūmų. Pateikiamoji nuotrauka rūmų matomi iš fasadinės pusės. Sodyba su užpirtaisiais rūmais vadinasi Rennhof. Artimiausiais miestelis — Lampertheim. Iki Mannheimo apie 15 kilometrų, o iki Heidelbergo 30 km. Prie rūmų yra 6 ha sklypas su parku. Rūmų pritaikius gimnazijai bus įrengti 11 klasių, salės, bendrabutis 200 mokinių, gyvenamos patalpos 11 mokytojų, patalpos

gimnazijos administracijai. Parke numatoma įrengti sporto aikštės. Gimnazijos rūmų perkamoji kaina 200 000 DM, o jų pritaikymas gimnazijai atsisie apie 100 000 DM.

Vasario 16-sios Gimnazijai rūmų įgilimu rodo didelio susidomėjimo elę lietuvių. Vokietijoje pagal galimybę aukų surinkti elę ir prieglaudose gyvena seneliai. Pirmieji aukų atsuntė Varello prieglaudoje įkurdintieji lietuvių seneliai. Ypač gausiomis aukomis gimnazijai rūmų užpirkimui parėmė Kaserlauerne ir kitose vietovėse esą sargybų bei darbo kuopose lietuvių vyrų.

Bendruomenėje

Motinos Dienos Minėjimai

Munchenas. Baltijos Moterų Tarybos Lietuvių Atstovybės skyrius Munchene (Ludwigsfelde) 10 gegužės surengė Motinos Dienos minėjimą senelių prieglaudoje. Apylinkės skyriaus pirmininkė pasveikino senelius ir senes, kiekvienam įteikdama vaišių bei skanėstų paketėlius ir apdovanojo gėlėmis. Po to sekė pašaitos; meninę programą dalį atliko tautinių šokių šokėjų, balsinės ir muzikinės turimos pajėgos. Minėjimo programa buvo suvaidintas veikalėlis „Ramutės Sapnas“. Minėjime dalyvavo, be 28 lietuvių senelių, įvairių tautybių motinų ir senelių. Minėjimas seneliams paliko gilaus įspūdžio.

Stuttgarte. Motinos Dienos minėjimas Stuttgartio Lietuvių bendruomenės vadovybės buvo suvaidintas gegužės 2 d. Iš ryto buvo atlaikytos pamaldos lietuviams katalikams ir evangelikams. Minėjimo metu elv. kunigas Stanaitis skaitė paskaitą apie Lietuvą motiną. Programa palvairinta menine dalimi. Minėjime gausiai dalyvavo Stuttgarto ir artimesnių apylinkių lietuvių.

Liudovika Memmingeno stovykla.

Memmingenas. Memmingeno pakraštį, buv. aviacijos kareivinėse veikusi stovykla likviduota ir jos gyventojai įkurdinti naujai pastatytoji butų kolonijoje. Iš buv. kareivinių iškeliant į naujuosius butus gyventojus, 12 viengubių lietuvių perkelta į Landshutą, kur dėl stovyklos perplėtimo sąlygos yra sunkesnės, negu kad buvo Memmingeno stovykloje.

Aukos Vargo Mokyklai

Memmingenas. Memmingene vieškinčiai lietuvių Vargo Mokyklai Buffalo lietuvių (JAV) atsuntė 70 dol.

Atgarsiai

Redaktorium. Paskutiniame TREMTIES numeryje skaičiau, kad L. B. Valdyba Vokietijoje nupirko ar užpirkė Vasario 16-sios gimnazijai rūmus.

Kadangi savo laiką buvau pareiškęs, kad jei bus statomi rūmai minimali gimnazijai, tai aukosiu 200 DM, dėl to prašau nurodyti arba šį mano laiką perduoti Gimnazijos Rūmų perkimo tvarkytojams, kad žinočiau,

Keliais sakiniiais

Priešai ir draugai augmenioj. Ne tik žmonių tarpe pastatko vieni kitų tarpe nepakantumo. Tokio nepakantumo paraiškų pastebima ir gamtoje. Gamtininkai yra nustatę, kad kai kurie augalai vieni kitų nepakenčia ir negali gyvena šalia kito augli. Štai lietuviams gerai pažįstama kvapi gėlė rezeta ir rožė. Kur auga rezeta, ten nemėgsta augti rožė, gi nuskintą rožę ir ideta vienan indan, rezeta priverčia per trumpą laiką nuvyti. Taip pat lietuvių geras pažįstami gvazdikėliai nesutaria su rožėmis. Ir gvazdikėliai ir rožės, atskirai augdami, pražydę maloniai kvepia. Tačiau nuskink rožę ir gvazdikėlį į dėk vienan indan — tuojau pat abu žiedai nustoja malonus kvapo, nes šie abu augalai vienas kito nepakenčia. Yra ir daugiau augmenioj tarpusavy nepakantumo pavyzdžių.

Paleido amerikiečių laikraštininką. Amerikiečių laikraštininkas William Oatis artį prieš dvejus metus Cėkoslovakijoje buvo suimtas ir 10 metų kalėjimo nusteitas. Amerikiečių laikraštininkas Oatis kaltintas tariamų šnipinėjimu. Dabar, po 23 mėnesių kalėjimo, staiga paleistas, be teisės palikti Cėkoslovakijoje.

Amerikiečių diplomatai pamatys Sibirą. Keturiems amerikiečių diplomatom, dirbantiems JAV pasiuntinybėje Maskvoje, paskutiniu metu Kremliuose suteiktą galimybę aplankyti Sibirą. Diplomatai Sibirą pamatys, bet, aišku, jiems nebus suteikta progos susipažinti su gyvenimo sąlygomis Sibire esančiose stovyklose.

Jugoslavijos aerodromuose amerikiečių lėktuvai. Jugoslavijos spaudos agentūra gegužės antroje pusėje paskelbė, jog amerikiečių kariniams lėktuvams suteikta teisė perskristi Jugoslavijos teritoriją ir nusiieisti Jugoslavijos aerodromuose operatyviniams tikslams.

Vaistai arterijų sukalkėjimui pašalinti. Kalifornijos universiteto medicinos laboratorijoje išrastas naujas vaistas pašalinti arterijų sukalkėjimui. Vaisto sudetį vyrauja geležies rūgštis.

Pasaulinė buvusių karių sąjunga. Didžiojoje laisvojo pasaulio valstybių buvusių karių dalyviai yra susitelkę į organizacijas savo valstybių ribose. Pagrečiau tautinių organizacijų buvusių karių, veikia ir pasaulinė buvusių karių organizacija, kuriai priklausio 16 milijonų buvusių karių. Pasaulinėje Buvusių Karių Sąjungoje dalyvauja 19 tautų buvusių karių dalyviai.

450 000 indėnų. Šiuo metu Jungtinės Amerikos Valstybėse yra 450 000 indėnų.

Pakelčia baltuosius kraujo rutulius. Atominės energijos tyrinėtojai nustatė, kad ir labai nežymi radioaktyviųjų spindulių dalis daro neigiamos įtakos žmogaus organizmui. Tų spindulių palieistas organizmas lengviausia galima nustatyti iš pasikeitimo baltųjų kraujo rutuliukų. Kai tik organizmas paliečiamas atominių spindulių — tuojau pat baltieji kraujo rutuliučiai pradeda keistis savo formą. Tais patstebėjus, specialistų manymu, galima imtis skubių priemonių užkirsti kelią atominių spindulių ardančiai veikiai organizme.

17 milijonų dolerių aukų Korėjai. Jungtinėse Amerikos Valstybėse veikia US Komitetas užsienio pagalbai. Šis komitetas savai iniciatyva renka aukas pagelbėti kitų šalių gyventojams patekus į sunkumus. Paskutiniiais metais kalbamasis komitetas sutelkė įvairių aukų (daiktinių ir piniginių) 17 milijonų dolerių sumai korėjiečiams pagelbėti.

Tremties leidiniai

Ignas Seinius

KUPRELIS
klasikinė apysaka žinomojo mūsų rašytojo.

Vytautas Alantas

PRAGARO POŠVAISTES.

netolima metai vaizduojama romanas, susilaukęs didžiausio dėmesio.

R. Spalis

DIDŽIOSIOS ATGAILO,

novelės, kuriose pulsuoja gyvas gyvenimas su gvais žmonėmis.

Jurgis Savickis

SVENTOJI LIETUVA,

romanas. Iki šiol Jurgis Savickis mūsų literatūroje buvo žinomas kaip grakštus novelistas, ir tragiškus gyvenimo momentus vaizduojąs su šypsena. „Sventoji Lietuva“ yra pirmasis Savickio romanas, kuriame vaizduojama lietuviškos buties iškarpa caristinės vergučių metais. Ir romane Savickis sutinkamas su ta pačia šypsena, kaip ir novelėse.

R. Spalis

GATVĖS

BERNIUKO NUOTYKIAI,

nepaprastos intrigos didžiulė apysaka jaunimui ir senimui.

DR. VINCO KUDIRKOS RAŠTAI, originalioji kūryba ir publicistika žymiojo Varpininko, Lietuvos himno autoriaus. Atspausdinta vienoje knygoje.

VISI TREMTIES Leidyklos leidiniai išleisti europiškai, įrišti patvairuose drobrės viršeliose. Gaunami leidykloje ir pas TREMTIES atstovus, esančius įvairiose šalyse.

TREMTIES Leidyklos adresas:

Simas Miglinas,
c/o TREMTIS,
(13b) Memmingen
Postfach 2, Germany.

Pranesimai, ieskojimai, skelbima

NAUJOS PATEFONO PLOKŠTELĖS

Gaidų ir patefono plokštelių leidykla PASVAISTE Amerikoje paskutiniu metu išleido tris naujas patefono plokšteles, kurias įdaimavo Br. Budriano vadovaujamas Vyru Kvartetas.

Išleistas šios plokštelės: Vežė mane iš namų / Klumpės. Zvakė ir piastakė / Valsas AS-dur (J. Brahms).

Į kova / Oi dalele. Kiekvienos plokštelės kaina su persiuntimu 2 dol. Užsakoma: PASVAISTE.

560 Grant Ave.,
Brooklyn 8, N. Y., USA.

Šių metų balandžio 28 d. staiga mirė pulkus mūsų bendradarbis

A. A.

JUOZAS KAZIMIERAITIS,

gimęs 1918 m. rugsėjo 10 d. Alytuje.

Palaidotas Kirchheimbolder'o R.K. kapinėse.

4200 LSC narių Lietuviai,
Kirchheimboldern - Worms.